

**T.C.
GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI
KOPERATİFÇİLİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**2017 YILI ZEYTİN VE ZEYTİNYAĞI
RAPORU**

NİSAN 2018

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	2
1. GİRİŞ	4
2. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İSTATİSTİKLERİ	5
A. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ÜRETİMİ	5
B. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İHRACATI	6
C. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İTHALATI	7
D. DÜNYA ZEYTİNYAĞI TÜKETİMİ	7
E. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ARZ-TALEP DENGESİ	8
3. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İSTATİSTİKLERİ	8
A. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ	8
B. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI	9
C. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İTHALATI	9
D. DÜNYA ZEYTİN TÜKETİMİ	10
E. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ	11
4. TÜRKİYE’NİN ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ, İHRACATI, İTHALATI VE TÜKETİMİ	11
A. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ	11
B. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI	12
C. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN TÜKETİMİ	14
D. TÜRKİYE SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ	15
5. PİYASA FİYATLARI	16
6. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE TARIMSAL ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMELERİ	16
7. TARIMSAL DESTEKLER	19
8. DIŞ TİCARET UYGULAMALARI	21
9. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE LİSANSLI DEPOCULUK UYGULAMALARI	23
10. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ (DİR) UYGULAMALARI	24
11. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İŞLETMELERİMİZİN GENEL DURUMU	24
A. ZEYTİNYAĞI İŞLEME TESİSLERİ	24
B. SOFRALIK ZEYTİN İŞLEME TESİSLERİ	25

12. SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	26
A. ÜRETİME İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	26
B. PAZARLAMAYA İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	28

1. GİRİŞ

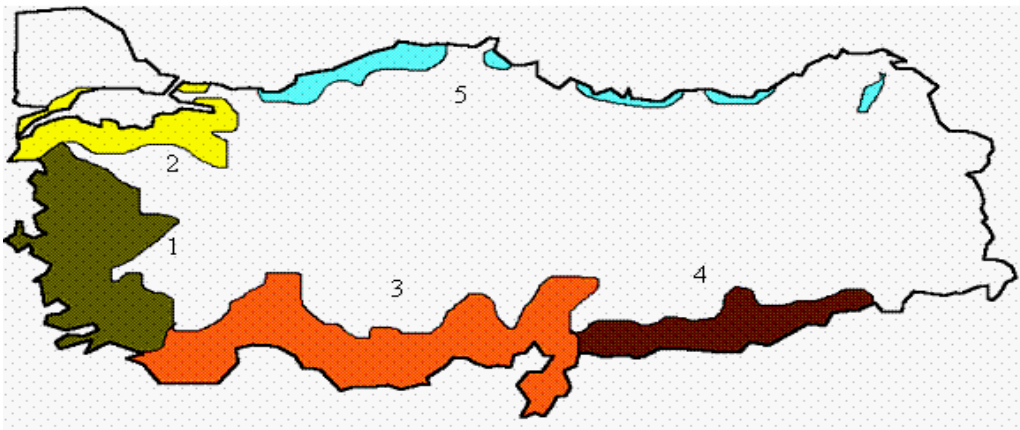
Oleacea familyasının bir üyesi olan zeytinin (*Olea europaea* L.) anavatanı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni de içine alan Yukarı Mezopotamya ve Güney Ön Asya'dır. Günümüzde 20. yüzyılın bitkisi olarak gösterilen ve yüzyıllardır önemini yitirmemiş olan zeytin bitkisinin anavatanı Mardin, Hatay, Suriye, Filistin ve Kıbrıs adasını içerisine alan bölge kabul edilmektedir.

Şekil 1. Zeytin Üretimini Yayıllığı

Kutsal zeytin ağacı; Akdeniz uygarlığının sembolüdür. Tüm dünyada 900 milyon ağaçtan % 98' i Akdeniz çanağında yer almaktadır.

Şekil 2. Ülkemizde Zeytin Üretim Alanları

1. Ege, 2. Marmara, 3. Akdeniz, 4. Güneydoğu Anadolu, 5. Karadeniz)
(numaralar bölgelerin ağaç sayısı ve üretim miktarlarına göre çoktan aza doğru verilmiştir)

TÜİK verilerine göre, zeytin ağacı varlığımız 2000 li yılların başında 100 milyon adet iken son dönemlerdeki dikimlerin etkisi ile 2016/17 sezonunda yaklaşık 174 milyon âdete yükselmiştir.

Son 5 yılın zeytinyağı üretim ortalaması yaklaşık 159 bin ton ve sofralık zeytin üretim ortalaması ise 420 bin ton ve yağlık zeytin üretimi 1 milyon 300 bin ton olmak üzere 2016/17 yılında toplam zeytin üretimi 1 milyon 730 bin ton olmuştur.

Türkiye’de Aydın, İzmir, Muğla, Balıkesir, Bursa, Manisa, Çanakkale, Gaziantep ve Mersin önemli zeytin üretimi yapılan illerdir. Ege, Marmara, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ise önemli zeytin üreten bölgelerdir.

Türkiye’de yaklaşık 320 bin zeytinci aile işletmesi mevcut olup bunun % 14’ü Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği ve Marmarabirlik ortaklarından oluşmaktadır. Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği yaklaşık 22 bin, Marmarabirlik ise yaklaşık 30 bin ortağa sahiptir.

Son yıllarda dünyada sağlıklı ve dengeli beslenme alışkanlıkları yanında uzun yaşama olan ilginin artması, insanların zeytin ve zeytinyağı tüketimini arttırmıştır. Üretici ülkeler için ekonomik ve sosyal açıdan önemli ürünlerden biri olan zeytin ve zeytinyağı aynı zamanda Akdeniz’i simgeleyen bir kültürün de parçasıdır.

Türkiye’nin önemli tarımsal ihraç ürünlerinden biri olan zeytin ve zeytinyağı, ülkemiz potansiyeli dikkate alındığında, mevcut sorunların çözüme kavuşturulmasıyla özellikle de Avrupa Birliğine katılım sürecinde, tarım sektörümüz için rekabet gücü olan ürünlerden biridir.

2. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İSTATİSTİKLERİ

A. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ÜRETİMİ

Dünya genelindeki zeytin yetiştiriciliğinin % 90’lık bir kısmı Akdeniz havzası, geriye kalan kısmı ise Latin Amerika ülkelerinde yapılmaktadır. Dünyada yaklaşık 9 milyon hektar alanda 900 milyon zeytin ağacından yaklaşık 17 milyon ton dane zeytin elde edilmektedir. Dünya zeytinyağı üretimi son beş sezon ortalamasına göre 2,85 milyon ton civarındadır. Önemli zeytinyağı üretici ülkeler sırasıyla, İspanya, İtalya, Yunanistan, Portekiz, Türkiye, Tunus ve Suriye’dir. Üretimde AB ülkelerinin payı yıllara göre değişmekle birlikte ortalama % 68 seviyelerindedir. AB ülkeleri arasında ilk sırayı İspanya almakta onu İtalya ve Yunanistan izlemektedir. İspanya’nın AB üretimdeki payı % 64’ler seviyesindedir.

Bunların yanı sıra son yıllarda Avustralya, Japonya ve Arjantin gibi ülkelerde de zeytin üretimine başlanılmıştır. Zeytin, genetik özelliğinin yanı sıra kültürel işlemlerin tam olarak uygulanamayışı nedeniyle alternans (bir yıl ürün verme-diğer yıl az/yok verme) gösterir.

Tablo 1. Dünya Zeytinyağı Üretimi (Bin Ton)

Zeytinyağı üretimi	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
AB ülkeleri	2 482.5	1434.5	2324	1751.5	1896.0
İspanya	1781.5	842.2	1403.3	1283.6	1150
İtalya	463.7	222	474.6	182.6	320
Yunanistan	132.0	300.0	320.0	195.0	300
Portekiz	91.6	61.0	109.1	76.4	110

Diğer UZK Ülkeleri	531.5	855.5	658.0	606.0	764.5
Tunus	70	340.0	140.0	100.0	220.0
Türkiye	135.0	160.0	143.0	177.0	263.0***
Fas	130.0	120.0	130.0	110.0	120.0
Cezayir	44.0	69.5	82.0	63.0	80.0
Arjantin	30.0	30.0	24.0	21.5	37.5
Ürdün	19.0	23.0	29.5	20.0	25.0
Filistin	17.5	24.5	21.0	19.5	19.0
UZK üyesi olmayan Ülkeler	238	168.0	175.0	178.5	166.0
TOPLAM	3252.0	2458.0	3157.0	2536.0	2826.5

Kaynak: *Uluslararası Zeytin Konseyi, Kasım 2017 * Tahmin **Öngörü ***Nisan 2018 itibariyle

B. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İHRACATI

Tablo 2. Dünya Zeytinyağı İhracatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18 **
İtalya	233.3	199.6	208.1	214.8	220.0
İspanya	289.7	236.8	297.8	330.0	300.0
Portekiz	53.8	47.6	40.6	41.2	41.2
Yunanistan	15.7	16.6	19.3	7.0	9.8
Fransa	2.3	2.0	2.3	2.2	1.9
Tunus	58.0	304.0	102.5	85.5	180.0
Suriye	10.0	0.0	4.0	0.0	0.0
Arjantin	21.5	12.0	31.0	16.5	30.0
Türkiye	35.0	30.0	30.0	30.0	35.0
Fas	9.5	25	17.0	20.0	25.0
Diğer	27	31.5	28	32.5	26.0
Toplam	785.0	929.0	801.5	798.5	887.0

Kaynak: UZK, Kasım 2017 * Tahmin **Öngörü

Zeytinyağı ihracatında üretimle paralel olarak ilk sırayı AB ülkeleri almakta, bu ülkeleri Tunus ve Türkiye izlemektedir.

C. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İTHALATI

Tablo 3. Dünya Zeytinyağı İthalatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
ABD	302.5	294.5	314.0	302.0	302.0
AB	53	224.5	97.5	121.0	127.5
Brezilya	72.5	66.5	50.0	59.0	60.0
Japonya	54	59	53.5	53.0	53.0
Kanada	40.5	37.5	41.0	41.0	41.0
Avustralya	28	22	26.0	29.0	29.0
Diğer	229	216.5	218.5	190.5	206.5
Toplam	779.5	920.5	800.5	795.5	819.0

Kaynak: UZK, Kasım 2017 * Tahmin **Öngörü

Zeytinyağı ithalatında gelişmiş ülkelerin ilk sıraları aldıkları görülmektedir. İthalatta % 36'lara varan oranla ABD ilk sırayı alırken AB ülkeleri arasında özellikle İtalya ve İspanya üretici ve ihracatçı olmalarına rağmen aynı zamanda önemli bir ithalatçı ülke olarak görülmektedir.

D. DÜNYA ZEYTİNYAĞI TÜKETİMİ

Tablo 4. Dünya Zeytinyağı Tüketimi (Bin Ton)

ÜLKELER	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
AB	1731.0	1604.5	1667.5	1437.4	1530.5
ABD	301.5	295.0	317.0	298.0	302.0
Türkiye	105	125.0	124.0	130.0	140.0
Suriye	170.5	126	106.0	110.0	100.0
Fas	120	120	120	100.0	120.0
Brezilya	72.5	66.5	50.0	59.0	60.0
Avustralya	37	37	42.0	45.0	45.0
Tunus	37	30	35.0	25.0	35.0
Diğer	501	512	524.5	501	541.5
Toplam	307	2.851,5	3003.0	2705.4	2874.0

Kaynak: UZK, Kasım 2017 * Tahmin **Öngörü

Zeytinyağı tüketiminde ilk sırayı AB ülkeleri almakta iken üretici ülkelerden olan Türkiye'nin tüketiminin istikrarlı olarak arttığı fakat kişi başına düşen yıllık zeytinyağı tüketiminin 2 litrede kaldığı görülmektedir.

E. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ARZ-TALEP DENGESİ

Tablo 5. Dünya Zeytinyağı Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)

Yıllar	2015/16	2016/17*	2017/18**
Sezon Başı Stoku	350.5	503.5	331.5
Üretim	3157.0	2536.0	2925.0
İthalat	800.5	795.5	819.0
Toplam Arz	4308.0	3835.0	4075.5
İhracat	801.5	798.5	887.0
İç Tüketim	3003.0	2.705.0	2874.0
Toplam Talep	3804.5	3503.5	3761.0
Sezon Sonu Stoku	503.5	331.5	314.5

Kaynak: UZK, Kasım 2017 * Tahmin **Öngörü

UZK verilerinden yapılan hesaplama göre, 2016/17 sezonunda arz taleple genel olarak örtüşmüş ve toplam arzın 3,8 milyon ton, talebin ise 3,5 milyon ton olarak gerçekleşmiş olduğu görülmekte olup üretimde geçen sezona göre artış yaşanmasının beklendiği tahmin edilmektedir.

3. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İSTATİSTİKLERİ

A. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ

Tablo 6. Dünya Sofralık Zeytin Üretimi (Bin Ton)

ÜLKELER	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
AB	794	860	860	847.0	873.0
Türkiye	430	390	397.0	433.0	450.0
Mısır	400	450.5	470	500.0	650.0
Cezayir	208	233,5	233.0	293.0	234.0

Suriye	120	75	150.0	190.0	100.0
Fas	120	100	120	110.0	120.0
Arjantin	140	120	50	95.0	105.0
Diğer	448,5	344	370	406	422
Toplam	2.660,50	2.573.0	2.650.0	2874.0	2954.0

Kaynak: UZK, Kasım 2017 * Tahmin **Öngörü

Dünya sofralık zeytin üretimi son beş sezonda ortalama 2.74 milyon tonlarda seyretmiş olup en önemli üretici ülkeler sırasıyla AB, Türkiye, Mısır, Cezayir, Fas ve Suriye'dir.

AB ülkeleri arasında ilk sırayı İspanya almakta onu Yunanistan ve İtalya izlemektedir. 2016/17 sezonunda İspanya'nın AB üretimdeki payı % 65 seviyesinde olduğu tahmin edilmektedir.

B. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI

Tablo 7. Dünya Sofralık Zeytin İhracatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
AB	283,5	315	271.5	296.0	307.0
Mısır	65	46.5	90	100.0	200.0
Fas	87	78	80	77.0	70.0
Türkiye	70.5	63.5	73	80.0	80.0
Arjantin	72	46.5	48	66.0	65.0
Suriye	5	4	5	0	0
Diğer	55	50.5	45.5	43.5	54
Toplam	638	604	613	662.5	776.0

Kaynak: UZK, Kasım 2017 * Tahmin **Öngörü

Zeytin ihracatında üretimle paralel olarak ilk sırayı AB ülkeleri almakta, bu ülkeleri Mısır, Türkiye ve Fas izlemektedir.

C. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İTHALATI

Tablo 8. Dünya Sofralık Zeytin İthalatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
ABD	135,5	152	145	142.0	142.0
Brezilya	114	103	97	114.0	114.0
AB	93	93	113.5	97.0	98.0
Rusya	72.5	23	22	22.0	22.0
Kanada	29	29	30	28.0	30.0
Avustralya	18	15,5	16	17.5	17.5
Diğer	205.5	193.5	198.5	199.5	192.5
Toplam	667.5	609	622	620.0	616.0

Kaynak: UZK, Kasım 2017 * Tahmin **Öngörü

Zeytin ithalatında zeytinyağında olduğu gibi, gelişmiş ülkelerin ilk sıraları aldıkları görülmektedir. İthalatta ABD ilk sırayı alırken üretimde ilk sırada yer alan AB ülkelerinin aynı zamanda önemli bir ithalatçı olması dikkat çekicidir.

D. DÜNYA ZEYTİN TÜKETİMİ

Tablo 9. Dünya Sofralık Zeytin Tüketimi (Bin Ton)

ÜLKELER	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
AB	530,5	549.5	618	601.0	601.0
Türkiye	355	330	327,5	350.0	380.0
ABD	210,5	185	192	203.0	203.0
Suriye	107	92	145	180.0	112.0
Brezilya	114	103	97	114.0	114.0
Fas	33	30	33	31.0	30.0
Tunus	21	26	24	20.0	25.0
Avustralya	21	19,5	20	17.5	21.5
Diğer	1.101,5	1152	1.138,5	1235.5	1248.5
Toplam	2.493,5	2.487.5	2.595	2752.0	2735.0

Kaynak: UZK, Kasım 2017 * Tahmin **Öngörü

Dünya sofralık zeytin tüketimi 2016/17 sezonunda 2015/16 sezonuna göre 157 bin ton artış göstermiştir. AB ülkelerinde % 12 lik artış gözlemlenirken, Türkiye tüketiminin de %7 artmış olduğu tahmin edilmektedir.

E. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ**Tablo 10. Dünya Sofralık Zeytin Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)**

Yıllar	2015/16	2016/17*	2017/18**
Sezon Başı Stoku	436.5	376.5	344.0
Üretim	2584.5	2874.0	2954.0
İthalat	614.5	620.0	616.0
Toplam Arz	3635.5	3870.5	3914.0
İhracat	611.5	662.5	776.0
İç Tüketim	2537.0	2752.0	2735.0
Toplam Talep	3148.5	3414.5	3511.0
Üretim kayıpları	110.5	112.0	106.0
Sezon Sonu Stoku	376.5	344.0	297.0

Kaynak: UZK, Kasım 2017 * Tahmin **Öngörü

UZK verilerinden yapılan hesaplama göre, 2016/17 sezonunda arzın taleple örtüştüğü, toplam arzın 3,9 milyon ton talebin ise 3,4 milyon ton olarak gerçekleştiği ve son sezonda yaşanan talepte değişikliğin sezon sonu stoğunu bir önceki sezona göre azalttığı tahmin edilmektedir.

4. TÜRKİYE’NİN ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ, İHRACATI, İTHALATI VE TÜKETİMİ**A. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ**

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre; 2016/17 sezonunda zeytin dikim alanı 846.061ha’dır. 2007/08 sezonunda 774.370 hektar olan zeytin dikili alanlarımız sürekli artmış olup kullanılabilir tarım alanlarının % 2,3 ’üne ulaşmıştır. 2016/17 üretim sezonunda geçen sezona ile paralel olduğu tahmin edilmekte olup 2017/18 yılında zeytinyağı üretiminin 263 bin ton olacağı öngörülmektedir.

Tablo 11. TÜİK’in Zeytin Ağacı İstatistikleri

YILLAR	Alan (Ha)	AĞAÇ SAYISI		
		Meyve Veren	Meyve Vermeyen	Toplam Ağaç Sayısı (Bin adet)

2008	774.370	106.139	45.491	151.630
2009	778.413	109.127	44.596	153.723
2010	826.199	111.398	45.758	157.156
2011	798.493	117.941	37.486	155.427
2012	813.765	120.820	37.084	157.904
2013	813.765	129 161	37 869	167.030
2014	826.091	140.712	28.285	168.997
2015	836.934	144.759	27.231	171.991
2016	845.542	147.404	26.354	173.758
2017*	846.061	148.262	26.331	174.593

Kaynak: TÜİK *veriler geçicidir.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerinde yağlık zeytin istatistikleri yer almakta, zeytinyağı üretimine ilişkin doğrudan bir veri bulunmamaktadır. Geçmiş dönemlerde Türkiye İstatistik Kurumu dışında Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi tarafından da üretime ilişkin tahmin çalışmaları yürütülmüş olup bunun yanında zeytinyağı üretimine ilişkin değerlere de yer verildiğinden aşağıdaki tabloda bu hususlar ayrıca gösterilmiştir.

Tablo 12. Türkiye Zeytin ve Zeytinyağı Üretimi

SEZONLAR	Ağaç Başına Zeytin Danesi (Kg)	Elde Edilen Zeytin (Ton)	Yemekliğe Ayrılan Zeytin (Ton)	Yağlığa Ayrılan Zeytin (Ton)	Elde Edilen Zeytinyağı (Ton)	1 kg. Zeytinyağı için Zeytin Miktarı (Kg)
2005/06	8,6	1.200.000	400.000	800.000	101.094	7,9
2006/07	14,5	1.766.749	555.749	1.211.000	166.324	7,3
2007/08	5,7	1.075.854	455.385	620.469	72.021	8,6
2008/09	10,6	1.464.248	512.103	952.145	159.366	5,9
2009/10	11,7	1.290.654	460.013	830.641	169.752	4,8
2010/11	9,7	1.415.000	375.000	1.040.000	158.384	6,5
2011/12	9,7	1.750.000	550.000	1.200.000	191.000	6,2
2012/13	9,7	1.820.000	480.000	1.340.000	195.000	6,8
2013/14	6,7	1.676.000	390 000	1.286.000	160.000	8,0
2014/15	12,5	1.768.000	438.000	1.330.000	190.000	7
2015/16	11,7	1.700.000	400.000	1.300.000	175.000	7,4
2016/17	9	1.730.000	430.000	1.300.000	175.000	7,4
2017/18*	13,4	2.100.000	460.000	1.640.000	263.000	6,25

Kaynak: TÜİK- Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi * Öngörü

B. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI

Tablo 13. Türkiye Zeytinyağı İhracatı ve Ortalama İhraç Fiyatları

Yıllar	Miktar (Kg)	Tutar (\$)	Ortalama Fiyat (\$/Kg)
--------	-------------	------------	------------------------

2007/08	19.389.416	77.203.652	3,98
2008/09	31.527.383	100.376.461	3,18
2009/10	20.016.259	67.991.315	3,40
2010/11	13.963.321	52.266.536	3,74
2011/12	25.795.779	81.040.657	3,14
2012/13	96.622.572	305.345.529	3,16
2013/14	24.055.219	91.517.849	3,80
2014/15	14.062.106	63.384.352	4,51
2015/16	19.119.745	72.744.829	3,80
2016/17*	53.566.859	207.638.532	3,88

Kaynak: TÜİK * veriler geçicidir.

Ülkemiz zeytinyağı ihracatı, yıldan yıla değişen zeytin ve buna bağlı olarak zeytinyağı üretiminde meydana gelen dalgalanmalar sebebiyle keskin artış ve azalışlar gösterebilmektedir. İşleme teknolojisi, pazarlama politikaları ve diğer üretici ilkelerdeki üretimdeki artış ve azalışlar ihracatımızı etkileyen diğer önemli unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 14. Türkiye Sofralık Zeytin İhracatı

Yıllar	Yeşil zeytin		Siyah zeytin		Toplam	
	Miktar (Kg)	Tutar (\$)	Miktar (Kg)	Tutar (\$)	Miktar (Kg)	Tutar (\$)
2006/07	10.625.917	19.376.960	56.657.348	72.989.290	67.283.265	123.940.613
2007/08	6.470.868	16.657.203	52.967.699	90.390.044	59.438.567	112.406.266
2008/09	9.115.384	18.135.136	53.765.230	81.724.467	62.880.614	116.645.844
2009/10	13.233.891	23.703.179	59.114.467	93.687.926	72.348.358	117.391.105
2010/11	12.563.825	24.480.695	59.697.617	102.048.067	72.261.442	126.528.762
2011/12	13.979.344	25.316.615	59.280.250	94.959.106	73.259.594	120.275.721
2012/13	15.145.801	28.813.772	61.901.474	101.807.517	77.047.275	130.621.289
2013/14	15.021.413	29.878.904	62.815.281	104.956.215	77.836.694	134.835.119
2014/15	13.940.820	26.997.349	55.227.299	97.627.749	69.168.119	124.625.098
2015/16	11.341.655	23.740.357	46.261.527	93.522.827	57.603.182	117.263.184
2016/17*	10.537.225	20.040.140	48.416.560	92.257.402	59.009.071	112.441.800

Kaynak: TUIK * veriler geçicidir.

B. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İTHALATI

Türkiye’de zeytin ve zeytinyağında kayda değer olmamakla beraber 50-60 tona kadar ithalat yapıldığı dönemler olsa da istatistiki olarak bir değer oluşturmadığından raporda yer verilmemiştir.

C. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN TÜKETİMİ

Tablo 15. Türkiye Zeytinyağı Tüketimi

Sezonlar	Tüketim Miktarı (BinTon)
2006/07	80
2007/08	85
2008/09	108
2009/10	110
2010/11	131
2011/12	150
2012/13	150
2013/14	105
2014/15	125
2015/16	124
2016/17*	130

Kaynak: UZK *Tahmin

Zeytinyağı üretiminde hızla ilerleyen ülkemizin tüketim değerlerine baktığımızda, ülkemizdeki zeytinyağı tüketimi artmıştır. Ülkemizde kişi başına zeytinyağı yıllık tüketim miktarı 1,5 litre olup bu oran UZK üyesi diğer ülkelerde ortalama 9 litre civarındadır. Ülkeler bazında kişi başı tüketim incelendiğinde; Yunanistan 12 litre, İspanya ve İtalya 10 litre, Tunus, Portekiz, Lübnan ve Suriye 6 litre civarındadır.

Tablo 16. Türkiye Zeytin Tüketimi

Sezonlar	Tüketim Miktarı (Bin Ton)
2007/08	190
2008/09	240
2009/10	260
2010/11	300
2011/12	350
2012/13	410

2013/14	430
2014/15	390
2015/16	397
2016/17*	433

Kaynak: UZK *Tahmin

2007/08 sezonundan itibaren yükselen sofralık zeytin tüketimimiz 2015/16 sezonunda 397 bin tona ulaşmış olup 2016/17 sezonunda 433.000 ton olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI ARZ-TALEP DENGESİ Tablo

17. Türkiye Zeytinyağı Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)

Yıllar	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Sezon Başı Stoku	23.5	23.5	18.5	23.5	22.5
Üretim	195	135	160	143	177
İthalat	-	-	-	-	-
Toplam Arz	218.5	158.5	178.5	166.5	199.5
İhracat	92	35	30	20	30
İç Tüketim	150	105	125	124	130
Toplam Talep	242	140	155	144	160
Sezon Sonu Stoku	23.5	18.5	23.5	22.5	39.5

Kaynak: UZK verilerinden hesaplanmıştır. * Tahmin

2016/17 sezonunda bir önceki yıla göre üretim ve tüketim artmış olup ihracatta % 50 lik bir artış gözlemlenirken, sezon sonuna 39.5 ton stokla girilmiştir.

D. TÜRKİYE SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ

Tablo 18. Türkiye Sofralık Zeytin Arz-Talep Dengesi (Ton)

Yıllar	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Sezon Başı Stoku	69,5	59,5	22	18,5	15
Üretim	410	430	390	397	433
İthalat	-	-	-	-	-
Toplam Arz	479,5	447,5	412	415,5	448

İhracat	70	70,5	63.5	73	80
İç Tüketim	350	355	330	327.5	350
Toplam Talep	420	425,5	393.5	400.5	430
Sezon Sonu Stoku	59,5	22	18.5	15	18

Kaynak: UZK verilerinden hesaplanmıştır. * Tahmin

Sofralık zeytin toplam arz ve talep değerlerine bakıldığında 2016/17 sezonunda bir önceki sezona göre kayda değer bir artış olduğu görülmekte olup toplam arzın toplam talebi karşıladığı ve sezon sonu stokunun bir önceki yıla göre arttığı tahmin edilmektedir.

5. PİYASA FİYATLARI

Aşağıdaki tabloda 2008 yılından itibaren aylara göre dalgalanmalar gösteren zeytinyağı fiyatları yer almaktadır. 2015/16 sezonundaki üretim ile paralel olan 2016/17 sezonundaki üretim miktarı, fiyatlara da paralel yansımıştır.

Tablo 19. Ham Muhtelif Asit Zeytinyağı Fiyatları (Ortalama TL/Kg)

AYLAR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ocak	4,48	3,88	3,42	4,32	5,45	3,96	6,05	8,11	14,19	10,95
Şubat	4,65	3,8	3,46	4,55	5,27	4,08	6,11	9,12	13,87	12,61
Mart	4,39	4,05	3,71	4,66	4,24	3,96	6,22	10,19	11,51	12,65
Nisan	4,56	4	3,91	4,43	4,29	3,93	5,63	9,36	10,47	14,00
Mayıs	4,66	4,22	4,07	4,67	4,55	3,78	5,97	9,17	10,24	13,25
Haziran	4,75	4,29	3,76	4,53	4,28	3,87	5,56	10,39	10,36	13,68
Temmuz	4,64	4,32	3,93	4,66	4,07	3,76	6,55	11,85	10,01	13,26
Ağustos	4,53	4,13	3,92	4,58	4,01	3,73	5,79	12,10	8,80	13,02
Eylül	4,52	4,22	4,08	4,43	4,01	3,78	5,64	11,59	7,76	12,63
Ekim	4,36	4,31	4,34	4,09	3,94	3,67	5,07	9,68	7,62	12,17
Kasım	3,86	4,26	4,04	4,85	4,59	3,68	5,91	11,20	9,85	13,04
Aralık	3,00	3,39	3,92	4,48	4,32	3,61	6,06	12,23	9,46	13,13

Kaynak: İzmir Ticaret Borsası (aylık bültenlerden en yüksek işlem hacmine göre hesaplanmış ortalamalar)

6. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE TARIMSAL ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMELERİ

Ülkemizde üretici organizasyonlarının örgütlenmesi;

- 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanunu,

- 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu,
- 5200 Sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu,

kapsamında yapılmaktadır. Zeytin ve zeytinyağı üreticilerinin büyük bölümü tarım satış kooperatifleri birlikleri çatısı altında örgütlenmişlerdir.

Bu çerçevede tarım satış kooperatifleri ve birlikleri ülkemizde üretilen sofralık zeytin ve zeytinyağını alım yaparak, üreticisine destek vermektedirler. Birlikler sofralık zeytin ve zeytinyağında güçlü birer alıcı olduklarından, ülkemiz zeytin üretimi de ağırlıklı olarak, Birliklerin alım bölgelerinde gerçekleştirilmektedir.

Tablo 20. Zeytin ve Zeytinyağı Alan Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri

Birlik Adı	Faaliyet Konusu	Birliğin Kooperatif Sayısı	Birliklerin Ortak Sayısı
Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği	Zeytinyağı- Sofralık Zeytin	31	21.728
Marmarabirlik	Sofralık Zeytin-Zeytinyağı	8	29.649

Sofralık zeytin ve zeytinyağı konusunda faaliyet gösteren tarım satış kooperatifleri birlikleri Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği ve Marmarabirlik doğrudan alım yaparak sektörün içinde üretim, işleme ve pazarlama faaliyetleri gerçekleştirmektedir.

Birlikler, kimyevi gübre, zirai ilaç gibi ana üretim girdilerinde ortaklarına aynı kredi verdikleri gibi, mali yapılarının uygun olduğu dönemlerde nakdi kredi de verebilmektedirler. Ayrıca, üreticilerine yönelik eğitim ve yayım çalışmaları da gerçekleştirmektedirler.

Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği, bölge üretiminde %8,08 paya, kooperatiflerine bağlı 37 işletmede günlük 7.055 ton işleme kapasitesine, 75.000 ton/yıl rafinasyon kapasitesine sahip modern rafinerisine, 3.000 ton/yıl kapasiteli sofralık zeytin paketleme tesisine 28.000 ton zeytinyağı depolama kapasitesine, UZK tarafından akredite edilmiş 76 laboratuardan birine, 55.500 ton/yıl zeytinyağı ambalajlama kapasitesine ve 46 ülkede tescilli 51 çeşit markaya sahiptir.

Tablo 21. Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği'nin Zeytinyağı Alım Miktar ve Fiyatları

Yıllar	Zeytinyağı Alım Miktarı (Ton)	Alım Fiyatı (TL/Kg)
2006/07	12.458	4,49
2007/08	2.824	4,93

2008/09	8.719	3,92
2009/10	8.381	4,09
2010/11	6.215	4,67
2011/12	8.228	5,43
2012/13	11.857	4,95
2013/14	2.824	5,79
2014/15	4.732	6,93
2015/16	4.822	14,19
2016/17	3.503	10,35
2017/18*	5.455	13,63

Kaynak: Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği * Nisan 2018 itibariyle

Marmarabirlik, bölgesinde yetiştirilen yaklaşık 90 bin ton sofralık siyah zeytin rekoltesi ve 32 bin ton zeytin alımıyla ile bölge zeytinin yaklaşık % 36'sını satın alıp işlemekte ve sofralık salamura siyah zeytinde piyasanın üreticiler lehine düzenlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Marmarabirlik aldığı zeytinin bir bölümünü yağlık olarak işlemektedir.

Tablo 22. Marmarabirlik'in Zeytin Alım Miktarı

Sezonlar	Toplam Zeytin Alım Miktarı (Ton)	Alınan Zeytinden Yağlığa Ayrılan (Ton)	Üretilen Zeytinyağı Miktarı (Ton)
2005 / 2006	50.826	5.537	1.383
2006 / 2007	28.015	3.674	780
2007 / 2008	30.767	6.446	1.614
2008 / 2009	37.183	1.428	311
2009 / 2010	31.201	1.516	301
2010 / 2011	29.356	3.502	639
2011 / 2012	45.246	16.813	3.146
2012 / 2013	44.369	3.796	774
2013 / 2014	23.798	2.492	512
2014 / 2015	26.760	968	150
2015 / 2016	36.748	1.185	231
2016 / 2017	31.582	2.407	498
2017/ 2018*	51.485	2.555	522

Kaynak: Marmarabirlik * Nisan 2018 itibariyle

Birlik Lisanslı Depoculuğu Geliştirme Projesi (Tarım Reformu Uygulama Projesi -C/3) kapsamında yapılan desteklerden faydalanarak, ileride oluşturacağı Zeytin ve Zeytinyağı Lisanslı Deposu'na devretmek üzere; 5.000 tonluk zeytinyağı deposu ve 13.000 tonluk sofralık zeytin deposu inşa etmiştir. Birlik, söz konusu depolar için faaliyet izni alarak zeytin alımına başlamış olup bu depoları ile sektörde önemli bir kapasite oluşturmaktadır.

83.000 ton zeytin ve 4.000 ton zeytinyağı depolama kapasitesine sahip olan Birliğin, sofralık zeytinin 1 yıl salamura depolarında bekletilme zorunluluğu da göz önüne alındığında,

bu kapasitenin 2016/17 yılı için ancak yaklaşık 36.200 tonuna yeni hasat zeytin depolanmaktadır.

7. TARIMSAL DESTEKLER

Zeytinyağı ilk kez 1966 yılında Destekleme Alım kapsamına alınan 24 tarımsal üründen biri olarak, 1986 yılına kadar aralıksız olarak desteklenmiş, 1987-1990 yılları arasında destekleme kapsamından çıkarılmıştır. 1991 yılında yeniden destekleme kapsamına alınan zeytinyağı, 5 Nisan 1994 kararlarıyla birlikte tekrar destekleme kapsamı dışında bırakılmıştır.

Uygulama zaman zaman yerini Birlik alım fiyatlarına bırakmış, 1998 yılından itibaren de destekleme ödemeleri prim ödemelerine dönüştürülmüştür. Prim ödemeleri ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve AB Ortak Tarım Politikalarına uyum sağlamak, ekonomiyi kayıt içine alarak vergi gelirlerini arttırmak, tarımsal kayıt ve envanter tutulmasını sağlamak, üretici ve sanayiciyi aynı zamanda koruyup üretimi teşvik etmek ve sanayiye dünya fiyatlarından hammadde sağlamak amaçlanmıştır.

Zeytinyağı üreticilerine, dönemselsel olarak değişmekle birlikte “destekleme primi” adı altında doğrudan kg başına yapılan desteklerin tutarları belirlenirken, iç ve dış piyasa fiyatları, üretim maliyetleri, bütçe imkânları göz önünde bulundurulmaktadır.

Tablo 23. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Zeytinyağına Ödenen Prim Miktarları

Yıllar	Prime Esas Fiyat (Kı/Kg)
2006	11,0
2007	20,0
2008	18,9
2009	25,0
2010	30,0
2011	50,0
2012	50,0
2013	60,0
2014	70,0
2015	70,0
2016	70,0
2017	80,0

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Zeytin üreticilerine prim desteğı yanında 2003 yılından itibaren mazot ve gübre desteğı sağlanmaktadır. Türkiye’de zeytin üreticilerinin yararlandıkları mazot desteğı ve kimyevi gübre desteğı ödemeleri 3 ayda bir yapılmaktadır.

Tablo 24. Türkiye’de Zeytin Üreticilerinin Yararlandıkları Mazot ve Gübre Desteği

Yıllar	Alan	Gübre Desteği	Mazot Desteği
Ürün Grupları 2005/ 2006 Azami 500	Sebze, Meyve (ZEYTİN), Süs Bitkileri, Özel Çayır-Mera, Orman envali ürün	1,0	1,5
Ürün Grupları 2007/ 2008 Azami 500	Sebze, Meyve (ZEYTİN), Süs Bitkileri Özel Çayır-Mera, Orman envali ürün	1,5 5	1,8
Ürün Grupları 2008/2009 Azami 500	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	3,8 3	2,93
dekar Ürün Grupları 2009/2010 Azami 500 dekar	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	4,2 5	3,25
Ürün Grupları 2010/2011 Azami 500	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	4,7 5	3,75
Ürün Grupları 2011/2012 Azami 500	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	5,0 0	4,00
Ürün Grupları 2012/2013 Azami 500	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	5,5	4,3
Ürün Grupları 2013/2014 Azami 500	Hububat, Yem bitkileri, Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	6	4,6
Ürün Grupları 2014/2015 Azami 500	Hububat, Yem Bitkileri, Baklagiller, Yumru Bitkileri, Sebze ve Meyve Alanları	6,6	4,85
Ürün Grupları 2015/2016 Azami 500	Hububat, Yem Bitkileri, Baklagiller, Yumru Bitkileri, Sebze ve Meyve Alanları		11
Ürün Grupları 2016/2017 Azami 500	Hububat, Yem Bitkileri, Baklagiller, Yumru Bitkileri, Sebze ve Meyve Alanları		11

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Sertifikalı zeytin fidanı kullanımını arttırarak, sağlıklı fidanlarla en az 10 dekar kapama zeytin bahçe tesisinin yaygınlaştırılması amacıyla, 2006 yılından itibaren zeytin üreticileri desteklenmektedir. Sertifikalı fidan desteklemeleri birim fiyat, alana göre ödeme miktarları aşağıdaki gibidir.

Tablo 25. Sertifikalı Zeytin Fidanı Destek Birim Fiyatları (TL/Da)

ÜRÜNLER	2013 (TL/da)	2014 (TL/da)	2015 (TL/da)	2016 (TL/da)	2017 (TL/da)
Bağ, Zeytin ve Diğer Meyve Fidanları ile Bahçe Tesisi	Sertifikalı 100	Sertifikalı 100	Sertifikalı 150	Sertifikalı 150	Sertifikalı 280
	Sertifikasız 50	Sertifikasız 50	Sertifikasız 50	Sertifikasız 50	Standart 100

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

2017 yılında yayımlanmış olan Destekleme ödemesinin uygulama esaslarının belirlendiği "Bitkisel Üretimde Biyolojik ve/veya Biyoteknik Mücadele Destekleme Ödemesi Uygulama Tebliği" kapsamında Biyoteknik Mücadele Destekleme Ödemesi olarak zeytine 30 tl/da destekleme ödemesi yapılmaktadır.

8. DIŞ TİCARET UYGULAMALARI

Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması çerçevesinde ülkemizce ihracat desteği verilebilecek 44 ürün/ürün grubu içerisinde yer alan zeytinyağı ve sofralık zeytin ihracatında ihracat iadesi ödemesi yapılmaktadır.

6 Nisan 2012 tarihli ve 28256 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu’nun 2012/2 No’lu Tebliği uyarınca; ihraç edilen ürünlerden daha yüksek katma değer sağlanması, ihracatta markalaşmanın teşvik edilmesi ve kutulu ihracatın artırabilmesi amacıyla, küçük ambalajlarda ve markalı olarak yapılan ihracatlarda daha yüksek oranda ihracat iadesi yapılması kararlaştırılmıştır.

Sofralık zeytinde;

-2001.20.05 G.T.İ.P. altında yer alan zeytinler 18 kg’ın (net ağırlık) üzerinde ambalajlarda ihraç edilmeleri halinde mahsup hesabına dahil edilmez. 20.01, 20.04 ve 20.05 G.T.İ.P.’lerinde yer alan zeytin için ihracat iadesi oranı 50 TL/ton, miktar barajı % 55 ve azami ödeme oranı % 2,

- 2001.90.65.00.15,25; 2004.90.30.00.17,27 ve 2005.70.00.00.15,25 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 2-5 kg arasında (5 kg dahil) olan ambalajlarda, “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinler için ihracat iadesi miktarı 252 TL/ton, miktar barajı % 55, azami ödeme oranı % 13,

-2001.90.65.00.14,24; 2004.90.30.00.16,26 ve 2005.70.00.00.14,24 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 1-2 kg arasında (2 kg dahil) olan ambalajlarda, “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinler için ihracat iadesi miktarı 370 TL/ton, miktar barajı % 55, azami ödeme oranı % 13,

-2001.90.65.00.13,23; 2004.90.30.00.15,25 ve 2005.70.00.00.13,23 G.T.İ.P.'lerinde yer alan ve net ağırlığı 1 kg'a kadar (1 kg dahil) olan ambalajlarda "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinler için ihracat iadesi miktarı 540 TL/ton, miktar barajı % 55, azami ödeme oranı % 13 olarak uygulanır.

Zeytinyağında;

- Zeytinyağı azami net ağırlığı 5 kg'a kadar (5 kg dahil) ambalajlarda ihraç edilmesi halinde mahsup hesabına dahil edilir.

- 1509.90.00.00.16 ve 1509.10.90.00.13 G.T.İ.P.'lerinde yer alan ve net ağırlığı 2-5 kg arasında (5 kg dahil) olan ambalajlarda, "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 386 TL/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı %10,

-1509.90.00.00.15 ve 1509.10.90.00.12 G.T.İ.P.'lerinde yer alan ve net ağırlığı 1-2 kg arasında (2 kg dahil) olan ambalajlarda, "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 725 TL/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 15,

-1509.90.00.00.14; 1509.10.90.00.11 ve 1516.20.91.00.14 G.T.İ.P.'lerinde yer alan ve net ağırlığı 1 kg'a kadar (1 kg dahil) ambalajlarda, "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 1400TL/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 20 olarak uygulanır.

Tablo 26. Zeytinyağı İthalatında Uygulanan Gümrük Vergileri ve İhracat İadeleri

Yıllar	İthalattan Alınan Vergi (%)	İhracat Destekleri ve Miktar Barajı (TL/Ton)	İhracat Desteğinin Geçerli Olduğu Süre
2006	31,2	100 (% 100)	1-1-2006 / 31-12-2006
2007	31,2	125 (% 100)	1-1-2007 / 31-12-2007
2008	31,2	100 (% 100)	1-1-2008 / 31-12-2008
2009	31,2	100 (% 100)	1-1-2009 / 31-12-2009
2010	31,2	80 (% 100)	1-1-2010 / 31-12-2010
2011	31,2	40 (% 100)	1-1-2011 / 31-12-2011
2012	31,2	40 (% 100)	1-1-2012 / 31-12-2012
2013	31,2	40 (% 100)	1-1-2013 / 31-12-2013
2014	31,2	50 (% 100)	1-1-2014 / 31-12-2014
2015	31,2	30 (% 100)	1-1-2015 / 31-12-2015
2016	46,8	30 (% 100)	1-1-2016 / 31-12-2016
2017	31,2	30 (% 100)	1-1-2017 / 31-12-2017

9. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE LİSANSLI DEPOCULUK UYGULAMALARI

5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu yürürlüğe konulmuş olup, Kanunun uygulanmasına ilişkin gerekli yönetmelikler hazırlanarak, Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Ayrıca, zeytinyağı lisanslı depo tebliği de Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Lisanslı depoların temel nitelikleri ve kuruluş şartları:

- Anonim şirket,
- Bakanlıktan kuruluş ve faaliyet izni,
- Depolama kapasitesine göre en az 1 trilyon TL ödenmiş sermaye,
- Depo kapasitesinin ürün rayiç bedelinin % 15’inden az olmamak üzere teminat,
- İşletme tesislerinin ve depolanan ürünlerin sigorta zorunluluğu,
- İlgili borsa ile sözleşme yükümlülüğü,
- Yönetmelikte gösterilen diğer şartlar ile teknik gereklilikler, olarak sıralanabilmektedir.

Sofralık Zeytin ve Zeytinyağı açısından Lisanslı Depoculuk Sisteminden Beklenenler;

- Ürünlerin, sağlıklı koşullarda depolanması ve objektif olarak analiz ve sınıflandırılması,
- Dönemsel arz yoğunluğunun ve buna bağlı olarak ortaya çıkan üretici mağduriyetinin giderilmesi,
- Ürün piyasalarında mali derinliğin sağlanması ve sınırlı sayıdaki aktörün fiyat belirleme imkânının ortadan kaldırılması,
- Sanayiciye uygun ve zamanında hammadde temini,
- Ürün ticaretinin kayıt altına alınması,
- Desteklerin hedef kitlelere kolayca yönlendirilmesi ve bu alanda etkinliğin artırılması,
- Alternatif ve düşük maliyetli finansman olanaklarının devreye sokulması, şeklinde sıralanabilmektedir.

Birliklerin Lisanslı Depoculuk Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi (BLGP)

Birliklerin Lisanslı Depoculuk Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi ile Birliklerin mevcut kapasiteleri modernize edilerek lisanslı depoculuk sistemine entegre edilmesi hedeflenmiştir.

Projeye başvuran Birliklerden şartları Dünya Bankası tarafından da uygun bulunan Marmarabirlik' in zeytinyağı ve sofralık zeytin lisanslı depo inşaatı bedelinin % 50'si Tarım Reformu Uygulama Projesi C/3 Bileşeninden Dünya Bankası kredileri ile Hazine tarafından hibe olarak karşılanmıştır. Birlik bu kapsamda 5.000 tonluk zeytinyağı deposu ve 13.000 tonluk sofralık zeytin deposu inşa etmiştir.

10. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ (DİR) UYGULAMALARI

Üretimin yetersiz kaldığı dönemlerde, kazanılmış dış pazarların kaybedilmemesi açısından, dahilde işleme izin belgesi düzenlenebilmektedir. İthal edilecek zeytinyağında kalite açısından sorun yoksa, ithalat gerçekleşmektedir. Mevcut durumda üretim miktarına bakılarak, dahilde işleme izin belgesi düzenlenmemektedir.

11. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İŞLETMELERİMİZİN GENEL DURUMU

A. ZEYTİNYAĞI İŞLEME TESİSLERİ

Zeytinyağı üretiminde klasik ve modern sistemler kullanılmaktadır. Klasik sistemi mengeneler, kuru sistem (süper persler) ve sulu sistem (torbalı, hidrolik presler) olarak gruplandırmak mümkündür. Modern (Kontinü Santrifüjleme) sistemleri ise 2 fazlı kontinü santrifüjleme sistemi, 3 fazlı kontinü santrifüjleme sistemi, perkolasyon sistemi, kombine perkolasyon ve santrifüjleme (sinoleo) sistemi olarak gruplandırılabilir.

Klasik sistem yağhaneler ülkemizde zeytinyağı sektörünün önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu işletmeler mevsimlik olarak çalışan tesisler olup, bu sistemler zeytinyağı üretiminde önemli ölçüde kalite ve verim kayıplarına neden olmaktadır. Bu işletmelerde randıman düşük, maliyet ise yüksek olmakta ve elde edilen ürünün kalite kriterlerine uyumu zor olmaktadır.

Diğer taraftan yağhanelerde preslenen yağlar üretici tarafından uygun olmayan koşullarda depolanarak fiyat, arz ve talep gibi unsurların oluşmasından sonra sanayiye gönderilmektedir.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kayıtlarına göre 2008 yılında zeytinyağı işleyen (işleme-paketleme) 251 adet işyerine gıda sicili, 1.014 ürüne üretim izni verilmiştir. Bu işletmeler ağırlıklı olarak zeytin üretim bölgelerinde bulunmaktadır.

Tablo 27. İl Bazında Zeytinyağı İşleme Tesisleri

İLLER	Gıda Sicili (Adet)	Üretim İzni (Adet)
Afyon	1	1
Ankara	6	20
Antalya	10	13
Aydın	18	72
Balıkesir	76	460
Çanakkale	13	37
Çorum	--	2

Şekil 4. Zeytin İşletmelerinin Bulunduğu İller

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

12. SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**A. ÜRETİME İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

✓ Rekolte tahmin çalışmaları uzmanların sadece tecrübeleri ve gözlemlerine dayanarak yapılmaktadır. Uzaktan algılama sistemleri kullanılarak, bir coğrafi bilgi sistemi ve güvenilir veri tabanı oluşturulmalıdır. Başta ağaç sayısı olmak üzere, sektördeki verilerin doğru olarak belirlenmesi gerekmektedir.

✓ Ülkemizde yıllara göre ürün miktarı değişkenlik göstermekte, yani var yılı yok yılı özelliği şiddetli yaşanmaktadır. Üretimimiz var yıllarında 170.000 – 200.000 ton, yok yıllarında 40.000 – 60.000 ton seviyelerinde seyretmektedir. Dolayısıyla, üründe yok yıllarında % 75 rekolte kaybı yaşanmaktadır. İspanya’da ise bu oran % 35- 40 seviyelerinde kalmaktadır. Böylece, üretimde büyük dalgalanmalar önlenerek, sürekli bir ürün arzı sağlanabilmektedir. Ülkemizde var yılı yok yılı (periyodisite) etkisinin azaltılması için, zeytin çeşitlerinin ıslahının yapılması, sulama, ilaçlama ve gübreleme vb bakım işlemlerinin modernize edilmesi, bunun için zeytin üreticisinin desteklenmesi sağlanmalıdır.

✓ Üretimin artırılması, bu doğrultuda fidan üretimine ağırlık verilmesi gerekmektedir. Ancak, üretimde doğru yönlendirme önem taşımaktadır. Üreticiler en kolay “Gemlik Fidanını” bulabildikleri için birçok yere bu zeytin çeşidini dikmektedirler. Oysa, mevcut zeytin çeşit ve tipleri belirlenmeli, sertifikalandırılmalı ve genetik haritaları çıkarılmalıdır.

✓ Fidan üretiminde bölgesel adaptasyon önemli olup, coğrafi yöre ile özdeşleşmiş çeşitlerin diğer bölgelere dikimi engellenmelidir. Her bölgenin yerli çeşitleri arasından yüksek ürün ve ağaç özellikleri gösteren çeşitler seçilerek ıslah çalışmaları yürütülmelidir.

- ✓ Ülkemizin zeytin gen kaynaklarına sahip çıkılmalı ve fidan ithalatı yasaklanmalıdır.
- ✓ Gübreleme yetersiz olup, tekniğine uygun yapılmamaktadır. Analize dayalı gübrelemeyi teşvik edici önlemler alınmalıdır. Üretim bölgelerine yakın olan ve üreticilerin yaprak ve toprak analizlerinin kolaylıkla yapılabileceği bölgesel laboratuvarların sayıları arttırılmalıdır.
- ✓ İlaçlama yetersizdir ve tekniğine uygun yapılmamaktadır. İlaçlanan alanlar genişletilmelidir. Ancak kullanılan ilaçlar çevreyle uyumlu olmalı, organik üretime engel teşkil etmemelidir.
- ✓ Zeytinliklerin % 92'si sulanmamaktadır. Atıl vaziyetteki mevcut su kaynaklarından mutlak surette yararlanmalı, damlama sulama gibi modern sulama yöntemlerinin kullanılması desteklenmelidir.
- ✓ Toprak erozyonuna karşı teraslama çalışmaları uzun zamandan beri ihmal edilmiştir. Ucuz ve uzun vadeli kredilerle teşvik edilmelidir.
- ✓ İtalya ve İspanya'da ağaç başına verim 45-50 kg iken ülkemizde ise bu rakamın 1/3'ü oranında olmaktadır. Kamu destekli bir program ile bölgelere ve zeytin çeşitlerine göre uygun budama tipleri belirlenerek toplu ve tek tip budama uygulamaları benimsetilmelidir. Yaşlı ağaçlar kademeli olarak gençleştirmelidir. Bu sayede ağaçlarımız makineli hasada uygun hale gelecek ve üretim maliyetinin azalması yönünde olumlu sonuçlar oluşacaktır.
- ✓ Firesiz ve hızlı zeytin toplama için mekanik hasat özendirilmeli ve yardımcı malzemelerin temini ile üretimini kolaylaştıracak önlemler alınmalıdır. Böylece, dalından kopar kopmaz fermente olmaya başlayan zeytinin kalitesinin düşmesi önlenmiş olacaktır.
- ✓ Yeni oluşturulacak tesislerde sertifikalı fidan kullanılması durumunda verilen destek miktarlarının mevcut geleneksel zeytinliklerin imar ihyasında da verilmesi gerekmektedir.
- ✓ Zeytinyağı işletmelerinde oluşan atık zeytin karasuyu, içerdiği organik kirlilik nedeniyle çevre kirlenmesine yol açmaktadır. Karasu sorunu, tüm boyutu ile Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından da ele alınmakta ancak, bir türlü çözüm bulunamamaktadır. Sorunun çözümü için üç yöntemden söz edilebilir. Birincisi mevcut 3 faz çalışan tesislerin 2 faza dönüştürülmesi ve 2 faz işleme sonucu elde edilen sulu pirinanın işlenmesine yönelik bir pirina entegre tesisi kurulmasıdır. İkincisi ise, 3 faz çalışmaya devam edilerek meydana gelen pirinayı entegre tesisinde işleyip, oluşan karasuyu yeterli kapasitelerde karasu buharlaştırma havuzlarında buharlaştırmaktır. Bir diğer yöntem ise arıtma tesisi kurulması ve meydana gelen karasuyun arıtılarak başka alanlarda (içerdiği azot ve potasyum gibi bitki besin maddeleri ve organik maddeler nedeniyle uygun işlemler sonucu sıvı ve katı gübre olarak) kullanımının sağlanmasıdır. Arıtma tesisi konusunda; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı ve ilgili belediyeler bir araya gelerek belli noktalarda arıtma tesisleri

oluşturmalıdır. Dönüşüm ve tesis maliyeti konusunda sektörün desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

✓ Kalite kayıplarının önlenmesi için zeytinyağı depolama sistemlerindeki bozukluk giderilmeli, zeytinyağlarımız, azot korumalı paslanmaz çelik tanklarda korunmalıdır. Bunun için modern stoklama tesislerine gereksinim vardır. Ülke genelindeki paslanmaz çelik tank kapasitesi düşüktür.

B. PAZARLAMAYA İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

✓ Ülkemiz zeytinyağı ambalajlı ve markalı ihracatının artırılması ve sürekli pazarların elde edilmesi, ancak AB ülkeleri ile eşit koşullarda rekabet ile mümkündür. Halen 15- 20 bin ton civarında satılan markalı ve ambalajlı zeytinyağı ihracatının artırılması için teşvikler geliştirilmeli Türk zeytinyağı imajı oluşturulmasına yönelik tanıtım çalışmaları desteklenmelidir.

✓ Ülkemiz zeytinyağı tüketimi düşüktür. Hemen hemen üretim bölgelerindeki alışkanlık ile sınırlı bir hale gelmiştir. Son yıllarda tüketimin artırılmasına yönelik girişimler sonucunda, zeytinyağı tüketiminde artış eğilimi bulunduğu görülmektedir. Ancak bu artış zeytinyağı tüketim sorununun çözüldüğü anlamına gelmemektedir. Zeytinyağı kullanma alışkanlığı olmayan tüketici kesimin, fiyat hareketleri karşısında zeytinyağından vazgeçmesi kolay olmaktadır.

✓ Zeytinyağının önde gelen sorunlarından birisi de tağşiştir. Bu nedenle, piyasa düzenli olarak takip edilerek, tağşişli yağ üretim ve satışı engellenmelidir. Tağşişli yağla ilgili kamu denetimleri artırılarak etkin hale getirilmelidir.

✓ Zeytinyağının sağlığa yararları bilimsel olarak ortaya konulmuş durumdadır. Özellikle kalp ve damar hastalıklarına iyi gelmesi nedeniyle tüketimin teşvik edilmesi, bu hastalıklar için devlet ve bireylerce yapılan sağlık harcamalarının azalmasına yol açacaktır.

✓ Tarımda ayakta kalabilen ve gelecekte daha da yükselecek tek ürün olan zeytinyağının tanıtımına, tüketiminin artırılmasına, iç ve dış pazarın genişletilmesine yönelik olarak kamu destekli çalışma grubu oluşturulmalıdır.

✓ Türkiye'nin de Avrupa Birliği'ne gümrüksüz zeytinyağı ihracatı yapabilmesi hiç değilse diğer ülkelere tanınan imtiyazlardan yararlanması büyük önem taşımaktadır.

✓ 2003/3 sayılı Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesine Yönelik Faaliyetlerin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ yurtdışında çalışmalar yapan firmaları daha etkin olarak destekleyecek şekilde düzenlenmelidir.

✓ Zeytinyağının İspanya ve İtalya’da olduğu gibi başka sıvı yağlarla karışık olarak zeytinyağı adıyla satılması yasaklanmalıdır. Zira zeytinyağı fiyatı bitkisel yağ fiyatının 5 katıdır. Karıştırılıp satılması hem standartlara aykırı hileli bir durumdur hem de ekonomik açıdan haksız rekabete yol açarak piyasa dengelerini bozmaktadır.

✓ AB’deki zeytinyağı ile ilgili düzenlemelere sadece Topluluk müktesebatının üstlenilmesi yükümlülüğü kapsamında yaklaşılmalıdır, bu düzenlemelerle ulusal politikalarımız arasında karşılaştırma yapılmalıdır. Topluluğun Türk zeytinciliği için faydalı olan düzenlemelerinin ülkemizde hayata geçirilmesi için tam üyelik beklenmemelidir.

✓ Stratejik bir ürün olması nedeniyle zeytinyağının prim sistemi veya başka bir ad altında desteklenmesine devam edilmelidir. Prim miktarı üretici tarafından önceden bilinmeli ve süreklilik arz etmelidir. Kayıtlı ekonomiye geçişi sağlayarak kaynağını kendi içinden yaratan prim, hazineye ilave yük olarak görülmemeli, yeterli miktarda olmalı ve zamanında ödenmelidir.